

Élet, szerelem és halál

Ajánlom Pistának (221, 228) régi barátsággal, emlékezőn szegény Palkónkra is, meg a szép Huzelkáné próféciájára. 1927. szept. 23-án. Géza

- Azt nyugodtan elviheti - mondta Ághy Elemér, amikor észrevette, hogy az Élet, szerelem és halál című könyvecskét lapozom. - Egy online antikvárium-ból hozattam. Valami életrajzfélének hittem, holott egy biológiai szakkönyv, aminek már minden mondatát újra kéne írni. A szerző érdekelt volna, pontosabban a nagypapa, az egykori miniszterelnök, Fejérváry Géza, de semmi... Rakja csak el.

- És a dedikációban említett nevek? Pista, Palkó meg Huzelkáné?
- Arra jöjjön rá maga, ha van hozzá kedve. Meg türelme.

Kellett hozzá kedv is, türelem is, meg persze némi szerencse, hogy az alábbi jegyzetek, interjúk, emlékezések alapján összeálljon valami, talán megmutatni is érdemes anyag. Nem terveztem, hogy az eredménnyel valaha is visszatérjek Ághy professzor úrhoz, aki sok éve rám bízta a Révai Kiadó Új könyvek sorozatában 1927-ben megjelent papírfedelű, összefirkált hátoldalú kis kötetet, ahogy azt sem, hogy a heterogén anyagot irodalmibb formába öntsem. Az időközben emeritussá kinevezett nyugdíjas professzorhoz, mint majd látják, mégis vissza fogok kanyarodni, az irodalmi feldolgozás lehetőségéről, illetve lehetlenségéről pedig, majd ha odáig jutok, írok még pár mondatot.

A lila tintás ajánlásban előforduló neveket viszonylag könnyen megfejtettem. Pista kilétét a név mellé írt számok tárták föl. A 221. és a 228. lapon van szó Bolkay István zoológusról, vagyis nemcsak „rég barátja”, kollégája is volt a szerzőnek, s ezért azt gyanítottam, a „szegénynek” titulált Palkó is alighanem tudós. Találtam ugyan sok Pál keresztnevű biológust, de olyat, aki korban is passzolt volna Bolkay és Fejérváry mellé, egyet sem. Végül a dátum - 1927. szeptember 23. - segített. Egy évvel korábban, épp ezen a napon halt meg egy Paul Kammerer nevű osztrák tudós, aki ráadásul azzal a szakterülettel, herpetológiával

is foglalkozott, mint Balkay és Fejérváry. Kammerer apai ágon erdélyi szász, anyain zsidó-magyar családból származott, bizonyára tudott is magyarul, vagyis nem volt indokolatlan a dedikációban Palkóként említeni. Nekrológját az *Állattani Közlemények* 1926. évi 23-as számú füzetében maga dr. Báró Fejérváry Géza Gyula jegyezte: „Hányszor írtam le ezt a nevet. Jó barátom volt. Több mint másfél évtized alatt megtanultam benne az embert és tudóst egyaránt szeretni, tisztelni és bámulni, noha politikai felfogás tekintetében távol állottunk egymástól. Nem hittem, hogy réám vár az a keserű pohár, hogy róla mint halottról kell írnom. Ez az Élet egyre ismétlődő, törvényszerű tragédiája, és e tragédia súlyosságát csak az fokozza, hogy a tehetséges, nagyeszű és világhírű tudós önként vált meg szeretteitől, barátaitól és tisztelőitől. A Schneeberg közelében fekvő Puchberg hulló, sodródó őszi lombja között eldördült revolverlövés nemcsak egy férfikora delén álló embert fosztott meg az élettől, hanem az Életet, az emberi társadalmat, a tudományos kutatást is megfosztotta egy olyan tagjától, akinek helyén mindenkor betöltetlen üresség marad. Nem volna méltó dolog, hogy tragikus halálának okát firtassam...”

A tragikus halál okai messzire vezetnek, nem is lesznek elfelejtve, de előbb a dedikációban említett „szép Huzelkánéról” essék szó. Kammerer miatt Bécsben is kutakodni kezdtem, ott találtam rá a Frau Huzelka nevű jósnőre. Lánykori neve Sipőcz Etelka volt, 1919. augusztus elején került Bécsbe, de azt, hogy politikai menekült volt-e, vagy kiköltözése csak véletlenül esett egybe a tanácskormány bukásával, vezetőinek menekülésével, nem sikerült megnyugtatóan tisztáznom. Újsághirdetések tanúsítják, hogy 1921-ben már működő jósló szalonja (Wahrsagerum Salon) volt a Mariahilfer Straße külső szakaszán, 1923-ban pedig a Grabenen. Nemcsak az elegánsabb környék alapján sejthető az üzleti siker, hanem abból is, hogy noha első házassága a Huzelka nevű műkereskedővel hamar felbomlott, a védjeggyé vált nevet megőrizte akkor is, amikor 1926-ban férjhez ment Joachim Baumgartnerhez. Nem sokkal kislánya születését követően, 1930-ban hagyott fel a jóslással, amit csak a negyvenes évek végén, a szovjetizálódó Budapestre visszatérve kezdett újra.

Noha a materialista ideológia hivatalból üldözött minden spirituális tevékenységet, akadtak kommunisták, ráadásul a pártvezetés tagjai közt, akik titokban mégis jósoltattak maguknak, mások meg – még magasabb szintekről – azt iparkodtak megtudni, hogy a titokban jósoltatók miféle proféciákat kapnak Huzelkánétól. Különösebb jóstehetség nélkül is sejteni lehetett, hogy egy ilyen üzlet az akkori Magyarországon aligha működhet sokáig. 1951 októberében tartóztatták le, a kistarcsai internálótáborba, majd a kalocsai börtönbe került, ahonnan 1956-ban szabadult. A hatvanas években, már erősen megromlott egészségi állapotban egy kisegítő iskola konyháján dolgozott, 1971-ben Martfűn halt meg. Lánya, Anasztázia ápolta és temette el. A cipőfelsőrész készítőnek tanuló, majd népi iparművészeti galériát működtető hölgy 1972-ben költözött Budapestre.

Édesanyjáról akartam kérdezni, amikor az üres Ruszwurm egyik sarokasztalánál leültünk beszélgetni. Éreztem, sok minden kívánczozna ki belőle,

de azt is, hogy segítőnek szánt kérdéseim, ha sürgetést érez bennük, leblokkolhatják. Félbehagyott, majd mégis újrakezdett, vádlón hangos, majd suttogóra fogott mondatait jegyzetek, illetve egy akadozó magnófelvétel alapján próbálom rekonstruálni. A 93 éves, korához képest jó fizikai állapotban levő hölgyön a demencia tünetei már igencsak észlelhetők voltak. Édesanyja életeseményeit és saját emlékeit gyakran keverte össze, s úgy idézett föl, olyan szuggesztíven száz évvel korábbi történeteket, találkozásokat, párbeszédet, mintha vele estek volna meg.

- Mit is akarsz tudni voltaképp... és hogy is jutottunk idáig - kérdezte majd félóra múltán, miután megevett öt minyont és bekanalazta a magamnak rendelt vegán kókuszpudingot. Noha beszélgetésünk kezdetén részletesen előadtam, hogyan találtam rá, illetve előzőleg a társalkodónőként bemutatkozó, Anasztázia által olykor takarítónőnek nevezett hölgynek, Erikának is elmondtam, neki még telefonon, miért kérem a találkozót. A cukrászdába is ő kísérte el Anasztáziát, képben van, nyugtatott meg, majd tapintatosan magunkra hagyott bennünket, mondván, míg beszélgetünk, ő elsétál a Karmelita kolostorhoz, hátha láthatja érkezőben vagy távozóban rajongva szeretett miniszterelnökét.

- Az ön édesanyja nevére egy antikvár könyvben bukkantam - kezdtem bele harmadszor, és elmagyaráztam, ki volt báró Fejérváry Géza Gyula, Balkay „Pista” és Kammerer „Palkó”. Fényképet ugyan egyet sem találtam Huzelkánéről, de úgy éreztem a három férfi közös véleménye lehetett a dedikációban olvasható jelző, hogy tudniillik szép. A bizalomgerjesztőnek szánt mondatot próbáltam úgy irányítani, hogy ne csak az édesanyjára vonatkozzon, hanem Anasztázia is magára vehesse. Ami azt illeti, telibe találtam, az idős hölgy szerényen megrezgette szempilláit, s láttam, ahogy a mögöttem álló falitükörbe nézve gyakorlatlan rendezői vonásait.

- Géza, Pista, Palkó... - ismételte elgondolkozva.

- Tragikus fiatalon haltak meg. Kammerer ugyebár Bécsben lett öngyilkos, Bolkay négy év múlva Szarajevóban lőtte főbe magát, Fejérváry pedig 1932-ben állítólag egy rutinműtét utáni komplikációba halt bele. Kammerer 46, Bolkay 43, Fejérváry 38 éves volt, amikor...

- Oroszország a halál - szakított félbe Anasztázia.

- Tessék? - néztem rá értetlenül.

- Tizenhárom... a kártya... tessék... a kaszás...

Meglepett Baumgartner Anasztázia váratlan közbekiáltása, amitől nagyot halló készüléke azonnal begerjedt.

- Nem igaz, hogy nem látod - reménytelenül próbálta túlharsogni a sípolást - itt vannak mindnyájan... -, és szalvétákat kezdett emelgetni a márványasztalon.

Megdöböntett, ahogy az elmúlt száz évet félretolva hirtelen magára vette édesanyja szerepét, bár azt, amit mondott, azt hiszem, azonnal fölfogtam. Legalábbis most, amikor leírom, sokadszor hallgatva újra a magnófelvételt, úgy tűnik, értettem, miért Oroszország volt az első szava. Elámultam, ahogy a morzsákat fölcsipegető demens néni az élete elé ereszkedő függöny mögül előre felé

már alig lát valamit, hátrafelé viszont egyre tágabb panoráma nyílik délibábos zizegéssel, benne anyjával, a szépséges kártyavetővel, akivel előttem vált azonosná, hogy halált hozó tarot lapjaival megjósolja a tudósok tragédiáját, és az ezotérián élcelődő szkeptikus fiatalembereknek, legalábbis így képzeltem őket, a torkára forrassa a szót.

*

Tehát Oroszország. Kammerer Oroszországba, pontosabban a Szovjetunióba készült, s az utazás előtti napon ölte meg magát. Orosz István *Sakkparti a szigeten* című történelmi regényében olvastam először róla, ahol ugyan a Kammerer-történet csupán lábjegyzetnyi mellékszál, de mivel szorosan köthető a főszereplőhöz, Alekszandr Bogdanovhoz, úgy éreztem, illő kapcsolatba lépnem egykori mentorommal, Orosszal. Noha egy ideje eltávolodtunk egymástól, e-mailemre mégis szinte azonnal válaszolt, igaz, személyes találkozó helyett, a pandémiára hivatkozva Skype beszélgetést ajánlott.

Érezte, hogy az ő felségterületén járok, voltaképp az ő ötletével foglalkozom, amit nagylelkűen vesz tudomásul, holott beszélgetésünk elején még nem tudta, ki az a Bolkay, és Fejérváry bárót is összekeverte nagyapjával, Ferenc József kardbajszú főminiszterével. Meg kellett ígérnem, hogy csak szokásos újságírói riportázshoz használom a témát, nem lesz belőle regény, vagy *récit* – a szépirodalom és a tényirodalom határán egyensúlyozó műfajt nevezte így –, mert az az ő asztala. És legfőképp nem mulasztom el, hogy úgy hivatkozzam rá, mint ötletadóra. Hát tessék, leírom: az ötletgazda Orosz István. A téma pedig az öngyilkos Kammerer révén kanyarodik vissza Oroszországba, de hogyan is. Az Orosszal folytatott beszélgetést – szíves engedélyével – fölvettem.

– Négy fiatalon meghalt tudósról van szó. Ketten öngyilkosok, ketten valami orvosi műhibába pusztultak bele, bár Bogdanov kapcsán ön az elrontott vérátömlesztés mellett az öngyilkosság, sőt a gyilkosság lehetőségét is meglebegtette. Lássunk-e összefüggést a négy eset közt?

– Meglebegtettem volna? Ha-ha! Nézze, egy író szabadabban állít föl hipotéziseket, mint egy történész, noha vannak tények, amelyek elől a tudósok sem térhetnek ki. Tény, hogy Kammerernek érvényes meghívása volt Moszkvába, a kifejezetten számára létrehozott kutatóintézet mellett egyetemi katedra várta, amit a tudós kolléga, Bogdanov, és sógora, a kultúrpolitikát irányító, Luna-csarszkij járt ki számára.

– Miért volt ennyire fontos az oroszoknak?

– A kulcsszó az ideológia. Kammerer a természet fejlődési törvényeit kutatta, valahogy úgy, ahogy Marx az emberi társadalomét. Rá lehetett volna felépíteni a marxista evolúció tudományát. A haladó biológiát, ami túllép Darwinon, aki a változásokat még véletlen mutációk eredőjeként magyarázta, és Lamarckon, aki legfőljebb kapisgálta, holott észre kellett volna vennie, hogy az élők világa, a növényeké, az állatoké, az embereké, a társadalmaké egyaránt az örökös jobbulás, a folytonos tökéletesedés felé tendál. Kammerer kísérletekkel

bizonyította, hogy az élőlények szerzett tulajdonságait öröklik az utódok, és ezeknek a kísérleteknek a folytatásához megkapott volna mindent, pénzt, paripát, fegyvert Lunacsarszkijék Kommunista Akadémiáján.

- Csakhogy, amennyire tudom, csalt a kísérletek során - vágtam közbe. A Fejérváy Géza nekrológiájában olvasott különös mondat, hogy tudniillik „nem volna méltó dolog, hogy tragikus halálának okát firtassam”, nem hagyott nyugodni. Az öngyilkosság előzménye azt volt, hogy kísérleti állatairól, konkrétan dajkabékák voltak, kiderült, nem az evolúció során változott meg a színük, hanem a bőrük alá fecskendezett színes tintáktól.

- Mondjuk inkább úgy segített a természetnek, hogy az történjék, aminek történnie kéne. Hitt a felállított koncepcióban, az oroszok pedig el sem tudták képzelni, hogy valami ne a haladó marxista ideológia mentén történjék.

- Vagyis a blamázs miatt Moszkvában nem lett kegyvesztett?

- Épp ellenkezőleg! Az, hogy a gonosz kapitalisták ellene fordultak, csak növelte Kammerer tekintélyét. Ha látta volna a Szalamandrát...

- Szalamandrát?

- Lunacsarszkij filmjéről beszélék, amely szinte szóról szóra dolgozta fel a Kammerer-sztorit. Egy közép-európai tudósról szólt, akinek sikerül bebizonyítani, hogy a környezet hatására megváltoznak az állatok. A filmbeli szalamandrák, amelyek kétségtelenül fotogénebb lények a dajkabékáknál, a színüket változtatják meg, a haladás két kerékkötője azonban, egy pap és egy herceg gonosz ármányt forralnak, színes tintákat injekciónak a szalamandrák bőre alá, hogy a nagy bemutaton a lángeszű tudóst csalóként leplezhessék le. A végén szerencsére minden jóra fordul, a halálra készülő biológust egy orosz diáklány megmenti, a Szovjetunióba viszi, ahol tárt karokkal várják az általa képviselt haladó tudományokat.

- Azt akarja mondani ezzel, hogy ha Kammerer nem ölte volna meg magát, Moszkvában boldogan kísérletezhetett volna az idők végezetéig.

- Ez csak a következmény lett volna. A kiindulópont viszont eleve téves, Kammerer ugyanis nem lett öngyilkos. Megölték, ahogy...

- ...ahogy Bogdanovot is? - szolgálatkészen végszavaztam, és játszottam el a megdöbbenést, tudván, hogy csak így számíthatok rá, hogy Orosz kiteríti a lapjait, vagy legalább néhányat megmutat közülük.

- És nem is sokkal később... A filmet 1928-ban, két évvel Kammerer és néhány hónappal Bogdanov halála után mutatták be. Ha él, Lunacsarszkij bizonyára neki is följánlott volna valami szerepet, talán épp Kammererét, hisz magára is osztott egyet. Kitalálja-e mit?

- Mit?

- Anatolij Vasziljevics Lunacsarszkij népbiztos személyesen alakította Anatolij Vasziljevics Lunacsarszkijt, a népbiztost, aki meghívja Zange professzort - a filmbeli Kammerert - a Szovjetunióba.

*

Természetesen megnéztem a Szalamandrát, háromszor is megnéztem, hogy képen legyen a színüket megváltoztató kétéltűeket illetően (ehhez azért az öntudatos néző haladó gondolkozása is szükségeltetik, lévén fekete-fehér a film), és találkoztót kértem dr. Gazda Iván tudománytörténésztől.

- A szovjet orvostudomány az élet meghosszítása terén próbált eredményeket felmutatni. Bogdanovról nemcsak azért beszéltek sokat, mert bolsevik forradalmárként sokan ismerték, hanem tényleg meglepő tudományos eredményei voltak. Gerontológiai és hematológiai kutatásokat végzett, és vértranszfúzió segítségével elkezdte visszafiatalítani az idősödő párteembereket. Bizonyítékul először saját magát fiatalította meg - állítólag éppen tíz évvel. Látása javult, kopaszodása megállt, bőre kisimult, férfiúi teljesítménye növekedett. A legtöbb kétség akkor oszlott el, amikor a pártelithez tartozó Leonyid Kraszint gyógyította meg. Vérátömlesztései meglepően gyors állapotjavulást eredményeztek, elutazhatott Angliába, hogy ott diplomataként képviselje a Szovjetuniót. Kraszint nagyon hitt Bogdanovnak; amit egy közös barátjuk, Lev Karpov temetésén mondott, hogy tudniillik a szovjet tudomány hamarosan képes lesz a legjobb elvtársak feltámasztására, komolyan is gondolta.

- Feltámasztására?

- Igen, a megfiatalítás mellett vagy inkább előtt ez volt az igazi cél.

- Vécél?

- Nem! A feltámasztás nemcsak a szláv hitvilág és az orosz kultúra fontos eleme, de egy Fjodorov nevű 19. századi filozófus kozmizmusnak nevezett elmélete óta komoly tudományos érdeklődés is fordult felé.

- A szovjet tudomány...

- ...Igen, az előrelátó szovjet tudomány, felmérve, hogy a nagyszámú föltámasztott számára nem lesz a Földön elég hely, kidolgozta, majd néhány évtizeddel később beindította az űrprogramot.

- Ön ezt lehetségesnek tartja?

- Nem az a kérdés, hogy én vagy maga mit tartunk lehetségesek, hanem az, hogy a szovjet politikusok, mondjuk Sztálin, mit gondoltak minderről. Alighanem úgy okoskodtak, hogy ha véletlenül sikeres lenne az első feltámasztás, az se érje őket készületlenül.

- Az első feltámasztás?

- Mindent el kell kezdeni valahogy. De ha keresztény lelkét megnyugtatja, nevezhetem másodiknak... 1924. január 21-én vált adottá a feladat. Aznap halt meg Lenin. És a politikai bizottság úgy döntött, hogy nem temetik el. Tartósítják, és addig őrzik a testet, amíg nem sikerül föléleszteni.

- A mauzóleum a Vörös téren...

- A munka nyitánya, vagy ha jobban tetszik, a vállalkozás nyilvános bejelentése húsz nappal a halál, illetve két héttel a temetés, azaz a balzsamhulla mauzóleumi kiállítása után a Kommunista Akadémia ünnepi megemlékezésén történt meg egy tudományos, de akár művészinek is nevezhető performansz keretében. Ezen mutatta be Bogdanov az eseményhez illő látványos külsőségek

között első nyilvános vércsere-akcióját. Egy önként vállalkozó húszéves diákkal „cserélte ki” a véréét. Noha a ceremónia még nem sikerült tökéletesen, a terv, a „voszkreszenyije” terve azonban terjedni kezdett, Bogdanov fejében pedig nagyvonalú elképzelések körvonalazódtak, sőt egy Sztálinnak és Buharinnak írt levélben már komoly eséllyel kecsegtető tudományos programról számolt be.

- Ha jól értem, megírta nekik, hogy föl tudja támasztani Lenint?

- A levél annyira meggyőző lehetett, hogy a benne foglaltak előszóban történő kifejtésére is lehetőséget kapott. Vagy inkább felszólítottatott erre. Az emberek egyedisége, megismételhetetlenségük misztériuma, a Corpus = Animus egyenlet enigmája ott van a sejtek legmélyén, oda van kódolva összejtittokként - magyarázta nekik. Ennek az egyenletnek a rendezése, tudós-matematikus levezetése és megoldása teremtheti meg a feltámasztás biológiai lehetőségét. Beszél a tudomány legfrissebb sejtéseiről, a test legapróbb részeivel, a molekulákkal foglalkozó kísérletekről és felfedezésekről, és olyasmit állított, hogy hamarosan a halott test szöveteiből is kinyerhető lesz az az örökítő anyag, amellyel az újraterepmés kohója felfúthető. Beszél a külföldi eredményekről is, és alighanem ezen a kihallgatáson említette először Kammerert, sőt talán azt a két magyart is, akik a maga könyvében vannak...

- Fejérváryt és Bolkayt...

- ...azokat. Lelkesen beszélt és meggyőzően, akik jelen voltak, egy átszellemlült és szenvedélyes férfira emlékeztek. Olyan tudósra, akinek minden mondatát el lehetett hinni. Valószínűleg éppen az lett a veszte, hogy...

- ...hogy hittek neki?

- Igen, hogy elhitték, tényleg újraéleszthető Lenin. Ugye érti a dilemmát. Egyrészt meg kellett bízni Bogdanovot a föltámasztással, elvégre a kommunizmus legnagyobb tekintélyéről volt szó... egy ikonról... egy messiásról... másrészt meg kellett tenni mindent, nehogy sikerüljön neki, hiszen az Sztálin végét jelentette volna. A hivatalos verzió szerint ugyan egy tuberkulózissal és maláriával fertőzött diák véréét csorgatta könnyelműen saját ereibe, de alighanem inkább Lenin második eljövételét ítélte túl korainak a párt.

*

Ha nem is győzött meg az Orosszal és Gazdával folytatott beszélgetés arról, hogy a két halálesetre, Kammererére és Bogdanovéra egyértelmű gyilkosságként gondoljak, mindenesetre elkezdtem sorba rakni az eseményeket. Lenin 1924-ben hal meg. Bogdanovot 1925-ben megbízzák, hogy kutassa a föltámasztás lehetőségét. 1926-ban meghívja Kammerert, aki inkább „öngyilkos” lesz. 1927-ben Bogdanov „biztató kísérleti eredményekről” számol be Sztálinnak és Buharinnak, majd 1928-ban meghal egy állítólag maga okozta „műhibában”. És aztán ott a két magyar, az 1930-ban öngyilkos Bolkay és a '32-ben szintén „műhibában” meghalt Fejérváry. Van-e közük a történethez, vagy csupán úgy tekintsek rájuk, mint eddig is, hogy az ő révükön, a Fejérváry dedikáció nyomán

fölvett fonal mentén jutottam el Moszkvába? Egyébként nem csak jelképesen jutottam el, valóban kiutaztam, és meglátogattam Vlagyimir Iljics Lenint. A mauzóleum előtti legendásan hosszú sort nem kellett végigállnom, szerencsére tolmácsom, Olga ismerte az összes kiskaput. Ő segítette megtalálnom Okszana Szergejevna Gluscsenkót is, a moszkvai Lomonoszov Egyetem ifjú aspiránsát, aki Fjodorov és a kozmizmus kérdésköréből írta szakdolgozatát.

- Hallom, hogy beugrottatok hozzá...

- Ó igen. Délelőtt a Vörös téren jártunk, és ha már úgyis ott voltunk... Meglepett, milyen jó állapotban van, legalábbis a hírekkel ellentétben...

- Nem sok „eredeti” maradt meg belőle – két ujjal jelezte, hogy az eredeti szót idézőjelek közt kell értenünk. – Egyre többet beszélnek arról, hogy elviszik a mauzóleumból, és persze egyre kevesebbet idézgetik a verset, hogy „Lenin zsil, Lenin zshiv, Lenin bugyet zsity!”

- Tessék?

- Majakovszkij is ott volt '24-ben az akadémiai performanszon, amikor Bogdanov bejelentette, hogy indul a feltámasztás-projekt. Akkor írta híres Kom-szomol-dalát a még híresebb refrénnel: Lenin élt, Lenin él, Lenin élni fog!, amelyet a keletkezés körülményeinek ismeretében egyáltalán nem jelképesen kell érteni, hanem nagyon is konkrétan. Lenin élni fog!

- Ha jól emlékszem, őt is... De ma talán már nem lenne életveszélyben, aki szóba hozná a feltámasztást.

- Igaz, de valószínűleg Lenin-rendet sem kapna érte.

- Olyan is volt? – kérdeztem meglepve.

- Hallottál már Olga Lepasinszkájáról?

- A híres balett-táncos... Aki Budapesten is...

- Nem, nem! Egy másik Lepasinszkájáról beszélek, Olga Boriszovnáról, „a tudósról” – szakított félbe, és a tudós szónál újra idézőjellel formálta az ujjait. – A sztárbalerinához csak annyi köze van, hogy mindkettejük mellén ott fitygett a Lenin-rend. Mondjuk az ő esetében nem is csoda, mert Lenin személyes barátja volt, vicceltek is vele, hogy neki még maga az Öreg ígérte meg. Na, szóval az a lényeg, hogy a feltámasztás-projektbe beszállva kísérletekkel bizonyította, hogy a holt anyag újra élővé tehető. Filmre is vette, hogy’ történik a dolog, vagyis egyre ismertebb lett, egyre többet beszéltek róla...

- Ami Bogdanov sorsára gondolva, nem volt éppen életbiztosítás...

- A férje kapott észbe, a karikaturista Pantyelejmon, mellesleg Lenin sakkpartnere a genfi emigrációban. Az idős pártfunkci tudta, hol kell kibökní a titkot, hogy nem ártana jobban megnézni azokat a filmeket. Kiderült, hogy Lepasinszkája az élő sejtek spontán keletkezését úgy dokumentálta, hogy szépen lefilmezte azok pusztulás utáni lebomlását, majd a felvett anyagot egyszerűen fordítva vetítette le.

- Szóval lebuktatta...

- ...ami az igazi karrier kezdete lett. Most már semmi sem akadályozhatta meg, hogy terjedelmes keblére tűzzék a Munka Vörös Zászló érdemrendjét,

a Lenin-rendet, a Sztálin-díjat meg a többi mindet, mert egyáltalán nem kellett tartani attól, hogy a néni föl tudja támasztani Lenint.

- Voltak, akik elhitték? Akik tényleg félték tőle, hogy...

- Amikor Bogdanovot megbízták a feltámasztással, azonnal lehetetlenné is tették, hogy sikerüljön neki. Leginkább a vérátömlesztéstől félték, amelynek tényleg világszerte ismert tudósa volt, ezért a boncolást végző Alekszej Abrikosovval átvágatták a fő artériákat. Ez eleve ostobaság volt, mert a balzsamozó vegyszereket épp érrendszeren keresztül lehetett volna a szövetekbe pumpálni, de füttyültek rá. Fontosabb volt, nehogy véletlenül föléledjen.

- A pártvezetés aggodalmát sem könnyű elfogadni, de egy természettudósét, egy orvosét, mint Bogdanov, végképp nem értem. Hogyan folytathatta tovább a kísérleteket annak ellenére, hogy...

- ...hogy a belső szerveket eltávolították, és az agyat, mintha tojásszeletelővel vágták volna fel, különálló lemezekké trancsírozták? A feltámasztásban ugyan nem hihetett, de azzal alighanem tisztában volt, hogy ő is része a háttérben folyó hatalmi játszmának, amelyben a vezér visszatérése még mindig az egyik legfontosabb adu. Az orvosi szempontokat egyszerűen fölülírták a politikaiak.

- Belekényszerült, vagy egykori politikusként nem is akart kimaradni?

- Természettudósként érzékeny volt a kihívásokra, politikusként meg azt hallotta ugyebár, hogy az új rend a korlátlan lehetőségeké... Híres mondását - a fantázia fontosabb, mint a tudás - még Buharin is idézte a temetési beszédben.

*

Moszkvából hazatérve összefutottam Ághy professzor úrral, aki elnéző fejcsóválással konstataulta, hova jutottam a tőle kapott könyvecske nyomán. - Ne üljön ám fel mindennek, amit az oroszoktól hall - mondta kétértelműen mosolyogva, úgy, hogy ne tudjam, a népre vagy inkább a személyre gondol. - Egyébként 1952-ben már azért is Kossuth-díjat lehetett kapni, ha valaki Lapesinszkaja Budapesten kiadott könyvéhez előszót írt - tette hozzá. - Törő Imrének hívták az illetőt. De Bolkay és Fejérváry élete tényleg meglepő. Pontosabban a haláluk. Kutasson csak tovább, vajon hogy passzolnak a képbe?

A továbblépést Orosznak köszönhettem, legalábbis közvetve neki. Beszélgetésünk után közölt egy méltatlankodó posztot a blogján (az Utiszon) arról, hogy az ő területére merészkedtem, szinte sugalmazva, hogy el akarom orozni az általa lefoglalt témát. Néhány napra rá fölhívott Böbe (teljes nevét az ő kérésére nem közlöm), a Magyar Természettudományi Múzeum nyugdíj előtt álló főmunkatársa, aki olvasta a Facebookon megosztott Utisz bejegyzést. Együttérzéséről biztosítva elmondta, hogy Fejérváry felesége Lángh Aranka, miután 1945 januárjában egy bombatámadás során lakásuk megsérült, beköltözött a Múzeumba, amelynek akkor gyűjteményi gondnoka volt, odamenekítette könyveit és fontosabb iratait is. Az élet normalizálódása után ugyan az anyag

zöme fokozatosan visszakerült a lakásba, még mindig állnak dobozok a pincében, amelyek hozzá tartoztak.

- Aranka 1956-ban Svájcba, majd Venezuelába költözött - magyarázta Böbe, miközben lefújtuk a port az első kartondobozról. - Apósa Fejérváry Imre, az egykori főispán '52-ben a kitelepítés során halt meg, gyerekei, ahogy tudtak disszidáltak, egyikük sem él már, szóval nincs igazi gazdája az anyagnak. Dosz-sziék, naplók, levelek... A leltárkönyvekbe nem lettek beírva, legföljebb a nagy-papa kitüntetései... azokkal is megtelt egy láda. Ő volt báró Fejérváry Géza Gyula, a legjobban kidekorált labancunk. Sok titulusa közt a király személye körüli miniszter volt a legviccesebb. Senki nem kapott annyi plecsnit Ferenc Jósikától, mint ő. Volt egy mondása a császárnak, hogy azért kell sok kitüntetést adni, mert akkor azoknak is jut, akik megérdemlik. Hát ő biztos megérdemelte...

Amíg Böbe beszélt, én a leveleket lapoztam, pontosabban a hófödte svájci hegyeket és csillogó alpesi tavakat ábrázoló képeslapokat. Az egyik hátoldalán ez állt: „A fiúk jó társra találtak egy Malinovszkij Alexander nevű fiatalemberben, itt él feleségével a Lac de Bret mellett, és nemcsak a békanyúzáshoz, de az orosz irodalomhoz is konyít. Puskinról és Tolsztoj grófról beszél nekik, na persze németül. Pistával már sakkozott, a mi Guizónk is akarna.”

- Egy régi levél... Guizónak Gézát becézte az édesanyja, aki svájci volt... azt hiszem Laura... igen, ott az aláírás... de hogy Alexander ki lehet... hogy is? Ma-li-nov-szkij... - Hálával tartozom a fontoskodó Böbének, hogy háromszor is megpróbálta kibetűzni a Malinovszkij nevet, így lassan nekem is derengeni kezdett, ki ő. De először leírom, amit a dokumentumok alapján kiderítettem. Fejérváry Géza Gyula édesanyja, Szilassy Laura Paulina Erzsébet Svájcban született, ahol a Vaud kantonbeli Bexben birtokai voltak a családnak. A fiú itt töltötte ifjúsága nagy részét, főleg a szünidőket. Itt kezdett biológiával foglalkozni, leginkább herpetológiával, azaz kétélűekkel és hullókkal. Gyakran édesanyjával kerékpároztak a környékbeli tavakhoz, hogy mintákat gyűjthessen, majd a hasonló érdeklődésű vendégfiú Bolkay Pista is csatlakozott hozzájuk. Sokat csatangoltak a Genfi tó partján, de a megmaradt levelek tanulsága szerint leginkább az egyetlen óra alatt körbebiciklizhető Breti-tavat szerették. A tóparti villákat ebben az időben oroszok bérelték, komoly emigráns kolónia alakult ki a tó partján, és a kisfiú édesanyja a biciklitúrákat összekapcsolta a cár elől elmenekült „hontalanok” segítségével. Általában ruhát, gyümölcsöt, lekvárt, vitt nekik, sőt az egyik levélben frissen főzött birsalmasajtot is említ. A férjének, az akkor Pécsen tartózkodó Fejérváry Imrének írt levél azonban nem a birsalmasajt miatt érdekes. Ott bukkant föl a Malinovszkij név.

Rájönni könnyű volt, legföljebb elhinni volt nehéz, hogy ilyen kicsi a világ. Bogdanov eredeti neve ugyanis Malinovszkij volt. A Bogdanovot mozgalmi álnévként kezdte használni, úgy vált Malinovszkijból Bogdanovvá, ahogy Uljanov Leninné, Dzsugasvili Sztálinná, Peskov Gorkijjá. Igen, Bogdanov az életrajz szerint emigránsként tartózkodott a Lac de Bret partján, ahol találkozott a magyar fiúkkal, Bolkayval és Fejérváryval, illetve Fejérváry vele épp egyidős

édesanyjával. Azt meg, hogy Bogdanov szeretett sakkozni, Orosz könyvből Böbe is tudta. A második dobozból aztán, a könyvekéből, előkerült a „Der rote Stern” Bogdanov Berlinben kiadott regénye, *A vörös csillag*, benne egy 1923-ban írt német nyelvű dedikációval: „Tudós magyarjaimnak üdvözzel, remélve, hogy előbb-utóbb Moszkvában is összeállhat a békakergetők csapata.”

A címre Fejérváry *Élet, szerelem és halál* című könyvében is rábukkanhattam volna, ott volt tintával írott jegyzetként a 100. oldalon, de akkor még nem sikerült kibetűznöm. Három elmosódott szó a nyomtatott sorok közt, melyben azt fejtegette a szerző, hogy az elméletek, amelyek a földi életet más bolygóról származtatják spekulációk, legföljebb holmi Jules Verne vagy Flammarion regényben lehetne helyük. „Der rote Stern” – magam is meglepődtem, hogy a bolsevik politikus és orvos sci-fi regények írásával kezdte pályáját. *Krasznaja zvezda* (Vörös csillag) című, a Mars bolygón játszódó könyve 1908-ban jelent meg, a német fordítás pedig 1923-ban.

„Moszkvában is összeállhat a békakergetők csapata” – olvastam újra. Kammerer meghívása mellett Fejérvárynak és Bolkaynak is állást ajánlott volna? De vajon elfogadták volna? A Kammerer nekrológban említett politikai különbség alighanem arra utal, hogy Fejérváry nem osztotta barátja balos, Moszkv párti nézeteit. A tény azonban, amellyel minden életrajz előhozakodik, hogy tudniillik élete vége felé oroszul kezdett tanulni, azt sejteti, megváltozott az álláspontja. Élete vége felé... – furcsa fogalmazás egy harmincegynéhány éves fiatalember esetében, bele is borzongtam – megtanul oroszul, és egy ártatlan rutinműtét elviszi. Keressek-e összefüggést köztük?

Bolkaynak nem kellett oroszul tanulnia, 1917 óta dolgozott Szarajevóban, fölvette a szerb állampolgárságot, tökéletesen beszélt szerbül, ami azt jelenti, hogy az orosz sem okozott volna gondot neki. Kedves, bohém fiúként, bonvivánként emlékezik rá Fejérváry, mert Bolkay nekrológiát is neki kellett megírnia. 21 esztendeig tartott baráti és bajtársi viszonyunk – írja, de sem ő, sem a tragédiáról beszámoló cikkek nem adnak biztos választ rá, miért lett öngyilkos. Anyagi nehézségek, írta az egyik lap, abból kiindulva, hogy a halott zsebében csak egyetlen dinárt találtak. Szerb katonai behívó, írta egy másik, noha csak a tartalékos tiszt esedékes rutinszolgálatáról volt szó. Fejérváry egy angol lány iránti szerelmet is említ, de az öngyilkosságra okot adó szerelmi bánat helyett úgy folytatja, a lány készen volt arra, hogy életét Bolkayéhoz kapcsolja, s feleségévé legyen. Nem az a perc, amikor valaki maga ellen fordítja a fegyvert, s ha az illető „az Élet fanatikusa”, ahogy a jóbarát fogalmaz, akkor depresszióra, pillanatnyi elmezavarra sem gyanakodhatunk. Az üres múzeumban reggel megtalált holttest fejében a dum-dum golyóval öngyilkosságra utalt. Az idegenkezűség lehetőségét tudtommal nem vizsgálta senki.

*

– El tudja képzelni, hogy a fóbia, tudniillik a Lenin föltámadásától való félelem ilyen távoli hullámokat vessen – kérdeztem Orosztól, mert azért fölhívtam,

hogy jelezzem, láttam a blogját, és újra megnyugtassam, nem fogok könyvet írni a témájából, de legfőképp azért, hogy elismerését csikarjam ki a „békakergetőszál” felgöngyölítését illetően.

– Azok a fiúk a Breti-tó partján Leninnel is összefuthattak volna. Talán össze is futottak. Olvassa Krupszkáját! A maga békakergetőinek fogalmuk sem volt, miért kellett meghalniuk. – Vicesnek találhatta, mert újra elmondta – Ha-ha! Talán máig sem értik, miért. Egyébként, ha járt odakinn, biztos észrevette a vörös csillagot. Nem Bogdanov vörös Marsáról beszélek, hanem az egykori szovjet emblémáról. Úgy csillog a Kreml tornyain, a közintézmények falán és persze a mauzóleumon, mintha misem történt volna. Amíg ott lesz szem előtt a bebalzsamozott hulla, mindig ott lebeg majd a feltámadás lehetősége is, hogy valami szellemként vagy zombiként előtámoilyog, és ha ép ésszel nem is hiszik el, mert azért ez már a 21. század, azért a biztonság kedvéért a maiak is ki akarnak zárni minden lehetőséget, nehogy má’ életre keljen és leváltsa őket.

*

1937-ben, Párizsban jelent meg a Lenin titkos szeretője, Jelizaveta de K. memoárja alapján összeállított könyv (*Les Amours secrètes de Lénine: d’après les mémoires de Lise de K.*). A csak neve kezdőbetűje alapján azonosítható hölgy létét ugyan több szovjet tudós is kétségbe vonta, de fura módon ők sem utasították el az írás minden passzusát, sőt előszeretettel idézgették belőle Lenin aforizmáit. Az alábbi részlet hitelességében magam is bizonytalan voltam, találtam azonban valamit, ami meggyőzött. De előbb következzen az idézet.

„A Csipesz úr névvel évődni akartam. Azért találtam ki, mert kerékpározáshoz nadrágcsipeszt használt. A lánc felőli oldalon boka magasságban összecsiptentette a nadrágja szárát, amit aztán gyakran úgy felejtett akkor is, amikor beültünk valahova, valami svájci biciklis kocsmába vagy vendéglőbe. Bosszantott, hogy kinevetik, ő meg azzal bosszantott engem, ahogy rájátszott a dologra. Mindig volt a zsebében két-három pótcsipesz, amit osztogatni kezdett. A nadrágos hölgyeknek persze. Kizárólag nekik. Az ilyen nadrágcsipesz eleve U alakú, de bele is karcolt egy nagy U betűt mindbe. Csipesz úr dedikál, mondta nekik olykor franciául, máskor németül, és két ujjal megcsiptentette az arcukat.”

A múzeumlátásában, a svájci képeslapok közt fölbukkant egy apró U alakú acéltárgy. Talán egy régi nadrágcsipesz, forgatta ujjai közt Böbe. A belső falába egy U betű volt karcolva. A Lise de K memoár mellett eszembe jutott Huzelkáné naplója, benne egy halottidézés. Amikor először olvastam, átsiklottam fölötte, hiszen egy sikertelen szeánszról szólt, amit ő maga is kudarcként értékelt. „Malőr. Az U-betűs bigyó sem segít. Valószínűleg az illető nem is halott. Csak a fiúk hiszik.”

Hogy a fiúk kicsodák, azt a környező jegyzetlapok egyértelműsítik, Kammerer, Fejérváry, Bolkay, arra pedig, hogy Lenint akarták megidézni, az U-betűs bigyó kifejezés segít: Lenin a forradalom évtizedében már többnyire a Lenin nevet (és az L monogramot) használta, svájci emigrációja során viszont még inkább az U-t, vagyis az Uljanov név kezdőbetűjét. Azt persze, hogy maga

a tárgy miképp jutott el a Wahrsagerum Salonba, majd mi módon került a múzeumi ládába, nem tudhatom, itt már tényleg legföljebb az irodalom segíthetne, a lényeg, hogy ott volt, és az is tudható róla, legalábbis Huzelkáné egyértelmű utalása szerint, hogy használhatatlan volt. Aki egy kicsit is jártas a szellemidézésben, tudja, hogy a megidézendő halottnak egy használati tárgya is szükségeltetik a procedúrához. Esetünkben a nadrágcspesz szolgálta volna ezt a célt. Természetesen sok apróságon múlhat a halottidézés sikere, akkor azonban biztosan megghiúsul, ha az illető nem is halott. Ha Huzelkáné következtetése helyes, vagyis Lenin a szeánsz idején élt, akkor a hozzá tartozó tárggyal nyilván nem lehetett előcsalogatni. A dolog persze nem hangzik valami tudományosan, mégis szöveget ütött a fejembe: elképzeld-e, hogy a bécsi halottidéző kísérlet idején, vagyis a hivatalosan deklarált halál után 3 évvel Lenin nem is volt halott?

- Ha úgy sincs leltárba véve, hadd maradjon nálam egy darabig - néztem Böbére, noha magam sem voltam benne biztos, tudom-e használni valamire a jelentéktelen nadrágcspettet. Később, egy telefonbeszélgetés során említettem Erikának, aki viccesnek találta ugyan a „bigyó” szót, de azonnal másra, az épp zajló választási kampányra terelte a beszélgetést.

*

- Menj csak oda, el fogsz képedni, ajánlja neve elhallgatását kérő ismerősöm. Az egyik pesti egyetem nyelvi kabinetjének rendezésében a „Russzkij Mir” nevű kulturális hálózat (Orosz Világot jelent) munkatársa tart fejtágítót a háború, pontosabban az épp zajló eszkatológiainak nevezett katonai hadművelet ürügyén. Hogy kétségünk ne legyen, mi a téma, a Gonosz szinonimájaként elhangzik néhányszor Ukrajna neve is, de többnyire az eurázsiai birodalom helyreállítására és a keleti szlávok, újraegyesítésére irányuló természetes folyamatról beszél, melyben az igazság és az Isten az oroszok, illetve az őket egyesítő Nap-Putyin és Hold-Putyin oldalán áll, a harc pedig a Fény és a Sötétség közötti vertikális síkon zajlik. Mivel az előadás kezdetén elhangzott kérdésre, ki igényel fordítást, csak én tettem föl a kezem, nem tartanám illendőnek idő előtt távozni, később meg, a szűk negyvenöt perc végén, amikor a medve méretű előadó papírjaiból fölpillantva a „most lehet kérdezni” mondatot eldörmögi, meglepve veszem észre, hogy egyedül maradtam vele és a tolmáccsal, akinek szinte könnyörögnek a szemei: ugye nem kérdez semmit. Ó dehogy, ingatom a fejem, de valami véletlen folytán kibukik belőlem mégis:

- Lehetséges, hogy Lenin még él?

- Úgy érti, hogy Lenin?

- Csak azért - kezdek hebegni, s már bánom, hogy belefogtam -, mert egy halottidézés kapcsán olvastam valamit.

- Én most ezt inkább nem... - kezdené a tolmács, de az előadó leinti.

- Fordítsa csak! Tudja, van, amit a nyugati típusú gondolkodás eleve nem érthet meg. - Úgy állítja a székét, hogy a háttámlára könyökölhessen. Egy arasz se férne az arcom és az övé közé. - A keleti kultúrákban élet és halál egységet

alkotnak. A nyugatinak nevezett kultúrkörben szembesítik egymással élet és halál fogalmát. – Langyos aceton- és cigarettaszag árad a leheletéből. – Maguk a dolgokat csak egymással összehasonlítva képesek vizsgálni, mi viszont egy-ségben... szintézisben... A kérdésére egyébként az a válaszom, hogy igen... Hogy él.

Kifelé menet fölkap egy krétát, s egy kört rajzol a táblára, amit egy függőle- ges vonallal keresztülhúz. A zakóját az tolmácsnő viszi utána.

*

– Mi lehetett az az áthúzott kör, amit a táblára rajzolt – kérdeztem megille- tődötten Ághy Elemért, akit a nyelvi kabinetben tett kirándulás és persze némi hezitálás után hívtam föl. – Ön, mint az ikonográfia professzora...

– Szóba jöhet több szimbólum is, talán ha a szövegkörnyezetet ismerném... – Hallottam, ahogy szivarra gyújt, miközben hosszadalmasan taglaltam, mi mindenről szónokolt a „Russzkij Mir” küldötte a Múzeum körúti előadásban. Amikor, kissé szégyenkezve, Leninnel kapcsolatos naiv kérdésemhez is eljutot- tam, Ághy közbevágott.

– Ez érdekes... Nem hittem volna, hogy újra előkerül, pedig mikor máskor, ha nem most... Ez nem egy ábra, kedvesem, nem sok köze van az ikonográfiá- hoz, ez egy cirill betű. Ф. Latinul F lenne. A Φορμος, vagyis a Formosus névre utal... A pápára. Ha akarja, találkozzunk holnap az óráim után. Tényleg nem lesz egyszerű.

A következő passzust a Károlyi-kertben mobiltelefonon fölvelt beszélgetés alapján rekonstruálok.

– Ez a Formosus 891 és 896 közt volt pápa. Az a dolog, ami miatt elhíresült, s amiért a maga embere is előcítálta azzal az Ф betűvel, nem a pápasága alatt történt, hanem utána. A következő pápa ugyanis, akit Istvánnak hívtak, egy- házi törvényszék elé állíttatta, amihez ki kellett ásnia Formosust, miseruhába kellett öltöztetni, és trónra kellett emelni. Szóval annak rendje és módja szerint a lateráni bazilikában lefolytattak ellene egy hosszú koncepciót, tanúkkal vádlókkal, védőkkel, minden hozzávalóval. Megállapították, hogy méltatlan volt a pápai trónra, minden intézkedését megsemmisítették, minden rendeletét érvénytelennek nyilvánították, minden általa eszközölt kinevezést visszavontak. Még azt a három ujját is levágták, amelyet áldásosztáskor használt, és a meg- csonkított, pucérra vetkőztetett testet a Teverébe hajították.

– De hogy jön ide...

– Azt akarja kérdezni, hogy jön ide Lenin? Amikor bedőlt a Szovjetunió, már akkor is szóba került, hogy ő, a cárgyilkos az oka a keleti szláv egység fölbomlásának, a bolsevik internacionalizmus félrevitte az isteni akaratot, vagyis le kéne számolni Leninnel, kellene egy nyilvános tárgyalás, amelyen meg kéne jelennie a mauzóleumból megidézett hullának is. Védje meg magát, ha tudja...

– Ez komoly?

- Majd' száz éve fekszik ott. Nehezen képzelhető, hogy a száz év során ne változott volna a megítélése. Bizony változott. A kommunista szent és az Antikrisztus közt a skála minden elemét kipróbálta. A hivatalos politika még óvatos, de ha egy ilyen küldönce, mint akivel találkozott, odalöki az áthúzott kört, az jelent valamit, még ha azt hiszi is, hogy magának fogalma sincs róla, mi az.

*

- Tudom, hogy ki fogtok nevetni, higgyétek el, én is azt tenném, mégsem bírom megállni, hogy elmondjam, mi foglalkoztat a Leninről tervezett film kapcsán. - A pasaréti villa kertjében ültünk, Áron és Kornél, a tervezett, ám egyre ködösebb távlatokba vesző film dramaturgia és producere sűrű szivarfüstbe burkolózva, de azért derűs kíváncsisággal hallgatta a bonyolult történetet, amelynek meglepő végkövetkeztetése után, hogy tudniillik Lenin nem is halt meg, udvariasan néztek egymásra, előzékenyen mondva le az első megszólalás lehetőségéről.

- Ami azt illeti, jobb, hogy nem osztottad meg másokkal - szólalt meg végre Áron. Nincs olyan történész, aki hajlandó lenne mérlegelni, vagy pláne elfogadni bizonyítékként a bécsi halottlátót. Mi persze nem történészek vagyunk, vagyis a játékba azért belemehetünk. Vagy mondjuk úgy, egy gondolatkísérletbe. Tegyük fel, hogy Lenin nem halt meg 1924. január 21-én, vagyis egy hasonmást tettek az üvegkoporsóba.

- Elvileg lehetségesnek tartod?

- Az ellene elkövetett merényletek miatt valószínű, hogy már évekkel korábban szereztek mellé egy dublőrt, aki nyilvános eseményeken helyettesítette. Sztálinnak több is volt, de az már későbbi történet. Lenin esetében nincs ilyen adat, csak következtetni lehet rá. Megkönnyítette volna a dublőr dolgát, hogy Lenin három agyvérzésen is átesett, és mindegyik után hosszabb-rövidebb időre elvesztette a beszédképességét. Az utolsó, a 1923. március 10-ei stroke következtében pedig végképp megnémult. Majdnem egy évig néma volt, és ágyban feküdt, noha hivatalosan továbbra is a Kommunista Párt vezetője maradt.

- Ez praktikusán azt jelentette, hogy ha valaki helyettesítette, annak meg sem kellett szólalnia?

- Pontosan. És azt se felejtjük, hogy az utolsó másfél év során nagyon kevesen találkozhattak Leninnel, vagyis a Szakszervezeti Székházban felvonuló milliósoknak fogalmuk sem lehetett, tényleg őt látják-e az Oszlopok termének ravatalán...

- ...vagy a hasonmását? De mi lehetett vele a cél?

- Föltehetjük, hogy Sztálin döntött így, aki át akarta venni a hatalmat, de nem volt mersze hozzá, hogy Lenint eltegye láb alól. Egyelőre úgy határozott, hogy csak eltünteti. Nem tudhatta, sikerül-e a hatalomátvétel, ha nem, és mondjuk Trockij kerekedik felül, még mindig előveheti az élő vagy a tudósai által „feltámasztott” Lenint, és újragombolhatják a dolgot... Ez ugyebár a legkézenfekvőbb, de a valljuk be, a legunalmasabb megoldás.

- És mi lenne az érdekesebb?

- Ha Sztálin is azt hiszi, hogy Lenin halt meg. Képzeld el, hogy az a bizonyos hasonmás kapja egyre-másra az agyvérzéseket, orvosilag az illetet nem túl komplikált áthajtani, Lenin meg szépen fölszívódik. Ne felejtse el, hogy a később politikai végrendeletnek nevezett levél, amely óva intette a kongresszust attól, hogy korlátlan hatalmat adjon Sztálinnak, 1922 májusa óta közkézen forgott, és halálos ítéletként lebegett Lenin feje fölött. Mert Sztálint ismerve azért sejthető volt, hogy egy illetet nem hagyhat annyiban.

- Oké. Ha nem is valószínű ez a verzió, de azt sem mondanám, hogy hihetetlen. 1926-ban tehát él Lenin, legalábbis a szelleme nem hajlandó megjelenni a bécsi szeánszon. De meddig élhet így? Tíz év múlva kezdődik a Nagy Csiszka, Sztálin ámokfutása, amelyben leszámol a régi bolsevikokkal, az ősenleninistákkal a Szovjetunióban, de gondolj Trockijra, Mexikóba is elér a keze. Ha még élne Lenin, végképp magára maradna.

- Momentán 152 éves... vagy annyi lenne - nézett föl az okostelefonját nyomogató Kornél.

- Na és? Mi csak teóriákat állítunk fel. Inkább azt kéne tudni, vajon egyedül vagyunk-e. Hátha nem...

- Hogyan tudhatnánk meg?

Másnap mindhárman több nyelven is megosztottuk egy bizonyos Amos G. Thorwaldson rövid, de kétségtelenül meglepő cikkét a Facebookon, amely így kezdődött: „Mivel a korábbi tanulmányorozatunkban megszólaló tudósoknak sikerült eloszlatniuk minden kétséget afelől, hogy Moszkvában, a Vörös téri mauzóleumban fekvő porhüvely nem Vlagyimir Iljics Leniné, a témával nem kívánunk tovább foglalkozni, a különböző nyilvános és privát üzenetek olykor kegyeletsértő tartalmával kapcsolatban azonban le kell szögeznünk...” Stb. stb. Ahogy számítani lehetett, rengetegen kattintottak a posztra, legtöbbször a tátott szájú elképedő emoji-t csatolták hozzá, sokan meg is osztották, de legfőképp keresni kezdték azokat a bizonyos „korábbi tanulmányokat”, természetesen eredménytelenül. Jó két hét múlhatott el, talán három is, amikor egy cirill betűs posztra lettünk figyelmesek. „A Thorwaldson úr által publikált írások a tőlem eltulajdonított adatokat és az általam földerített tényeket jogtalanul használták. Haladéktalanul megteszem a szükséges intézkedéseket.”

*

- Már én is épp akartam hívni - harsogta Erika, amikor fölvette a vonalas telefont. Túl kellett kiabálnia a miniszterelnököt, akinek újabb kétharmados győzelmi beszédét ismételték. - Ha vár egy percet, lehalkítom. „...hiába a taktika, a cselszövés, a ravaszkodás, a végén mindig a szív győz...” - hallottam a televízióban, aztán fölcsattant a taps. - Mit is akart mondani - kérdezte, de meg sem várva, hogy belekezdjek, elhadarta, mennyire megkedvelt Anasztázia, aki ragaszkodik hozzá, hogy meglátogassam a lakásán, a Vérhalom téren, pénteken kéne mennem sötétedés után, és mindenképp legyen nálam az az U betűs bigyó, amiről beszéltem neki.

Az apró, csecsebecsékkel zsúfolt lakásban szantálillatú füstölópalcák próbálták mérsékelni az áporodott levegőtleniséget, az öregség és az inkontinencia illatát.

- Most akkor megidézzük - nézett rám jelentőségteljesen Anasztázia. A perzsa-szőnyeggel borított kör alakú asztal közepén különös, fából készült, kerekeken gördülő kis szerkezet állt.

- Ouija táblának hívják - magyarázta Erika -, most találtuk meg, illetve meg volt már régen, csak most derült ki, mire való.

- Szellemidézés... Te is kellesz hozzá. - Kiderült, hogy az édesanyja után maradt lomok közül került elő, és valami tévéfilmet nézve jöttek rá, hogy halott-idéző eszköz. Egymás szavába vágva próbálták elmondani, hogyan működik, és lassan azt is megértettem, miért van szükség rám is, pontosabban a „bigyóra”. Az interneten talált leírás szerint kell ugyanis egy olyan tárgy, ami a megidézendő személy tulajdona volt. Nem nagyon sikerülhetett leplezni bizalmatlanságomat, mert Erika sietve hozzátette, hogy a „mama”, vagyis Huzelkáné már többször megjelent, egyszer még rajzolt is, egy üvegmosókefét rajzolt a *Nők Lapja* hátoldalára, de ne aggódjak, most tiszta üres lapot tesznek a vidzsa alá, mert ouijának írnak, de vidzsának kell mondani, nehogy magunkra haragítsuk az illetőt. Hogy kire gondolnak, illetve mért hiszik, hogy Huzelkáné orrol a *Nők Lapja* miatt, csak félve kérdeztem meg, talán nem is értették, mert Erika közben beindított valami andalító szalonzenét, leoltotta a lámpát, és gyertyát gyújtott.

- Ide rakd a gyertya mellé, hogy láthassa - mondta magától értetődő természetességgel Anasztázia, és értetlenségem látva hozzátette, hogy a könyvet kell odatennem, és rá azt az U betűs bigyót, amiről a telefonba már beszéltem. Körbe kellett ülnünk az asztalt, ujjunk hegyét a vidzsára kellett illeszteni, és lehunyt szemmel erősen gondolnunk kellett az illetőre. Nem akartam bonyolítani a helyzetet azzal, hogy megkérdézzem, ki legyen az illető, akire koncentrálnunk kell. Talán az a Lenin nevű, aki miatt az 1926-os próba nem sikerülhetett, mert akkor állítólag még élt? A „bigyó” feltételezett eredetén kívül semmi nem utalt rá, hogy a fiúk és Huzelkáné közt szóba került-e egyáltalán Lenin neve, pláne föltámasztása, ha igen, arra csak a „malört” beismerő naplójegyzet mellé írt idézetből következtettem, de rögvest el is szégyelltem magam a furcsa asszociáció miatt: „Elvettetik romlandóságban, feltámasztatik romolhatatlanságban; elvettetik gyalázatban, feltámasztatik dicsőségben; elvettetik erőtlenségben, feltámasztatik erőben.” Ha nem Leninre gondolunk, akkor talán a fiúk valamelyikére, házigazdánk ötven éve halott mamájára, esetleg valaki másra, akit valami ismeretlen okból ki kéne engesztelni? Hogy Anasztázia Bolkayra is gondolhat, az részemről inkább csak női megérzés volt.

Utólag visszagondolva sem nevezném másnak, noha néhány apróság alapján talán határozottabban is fogalmazhatnék. Miért nevezte még a nekrológban is Bolkayt bonvivánnak Fejérváry? Miért hangsúlyozta a neki írt dedikációjában Huzelkáné szépségét? Miért épp 1930 nyarán, Bolkay halála idején zárta be bécsi szalonját a hölgy? És főleg: ki volt Anasztázia apja? A Joachim Baumgartner elég ritka név, az osztrák-magyar hadsereg online adatbázisában nem is találtam

többet. Az isonzói csata során Görz térségében, 1916 augusztusában szenvedett középsúlyos sérülést követően szerelték le. Herelővés. Vagyis Huzelkáné papír szerinti férje aligha lehetett Anasztázia valódi apukája.

A szerkezet lassú, imbolygó mozgása igencsak álmosítón hatott rám, az aljából kiálló ceruza értelmetlen krikszkrakszokat húzott a papírra. Ez persze csak jó félóra múlva derült ki, amikor Anasztázia befejezettnek nyilvánította a szellemidézést, és Erika fölkapcsolta a villanyt. Ők sem lehettek elégedettek az eredménnyel, hiába forgatták, tükrözték, nézték mindenféle szögből, még egy szimpla üvegmosókefe képe sem rajzolódott ki a vonalakból. Úgy tűnik, bennem van a hiba, toltá elém Anasztázia az összefirkált lapot. A koncentráló-képességemmel lehet baj. Vagy azzal, hogy nem is hiszek benne, mondta. Noha sosem állítottam, hogy hinnék az ilyesmiben, mégsem akartam megsérteni őket, elvégre az általam talált tárgyak nyomán, rám való tekintettel szervezték meg a halottidézést. A masina alól kikerülő rajzon én sem fedeztem föl semmit, ami betűkre vagy értelmes ábrára emlékeztetett volna, de hogy mégis hasonlít valamihez, afelől nem volt kétségem. Egy percnyi szünet kellett, hogy eszembe jusson, mire. Magam is meglepődtem, amikor megfordítottam a könyvet. Az *Élet, szerelem, halál* hátoldalán ugyanaz vagy nagyon hasonló firka volt, mint az asztalon heverő papiroson.

- Nézze csak Anasztázia! Erika, nézzék csak, ez a kép ugyanúgy készült, ugyanezzel a masinával csinálták... Nem hiszem, hogy ábrázol valamit, de...

- Hogyne ábrázolna, csak okosan kell nézni - mondta Erika, és azonnal bandzsítani kezdett, hátha a rejtvényűságok hátoldalán közölt háromdimenziós látzó varázsképek módszerével a vidza-ábra is értelmessé változik.

*

Néhány nappal a Vérhalom téri szeánsz után Kornél telefonált. Talán érdekel, mondta, egy moszkvai ismerősétől kapott e-mail szerint a Lenin Mauzózeum ideiglenesen nem látogatható. A bejárat mellé tűzött cédula szerint „technikai okok” miatt és „további intézkedésig” függesztették föl a nyitva tartást, vagyis nem a szokásos, évenként esedékes karbantartásról van szó. Hivatalos közleményt nem adtak ki. Noha az orosz-ukrán háború nem Putyin terve szerint alakult, Lenin esetleges elköltöztetését egyelőre nem indokolták az események, egyáltalán nem annyira veszélyes a helyzet, mint például 1942-ben volt, amikor náci megszállásától tartva a szibériai Tyumenybe kellett szállítani a testet. Egy jó hét múlva újra hír jött Moszkvából, mely szerint a Mauzózeum bejárata melletti tájékoztató cédula eltűnt, és már az épület előtt óránként parádézó díszőrség, amelyik a Vörös tér egyik legtöbbet fotózott látványossága volt, sem jelenik meg. A háború miatt egyébként a külföldi turistacsoportok sem érkeznek, a hazaiaknak pedig, amelyek a Mauzózeumra lettek volna kíváncsiak, kedvezményes jegyet biztosítanak a szomszédos Állami Történelmi Múzeum időszakos kiállítására, a Bogdanov és Lenin híres játszomáját bemutató *Sakkparti a szigeten* című fotótárlatra.